

Л.Г. ШЕМАЄВА, к.е.н., доцент,
Харківський національний економічний університет

УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНОЮ ВЗАЄМОДІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА ІЗ СУБ'ЄКТАМИ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Ключовим моментом сучасної системи поглядів на стратегічний менеджмент є проблема гнучкості та адаптованості підприємства до змін зовнішнього середовища. В умовах посилення інтеграційних процесів та зростання активності суб'єктів господарювання у світовій економіці ця проблема повинна вирішуватися як за рахунок управління внутрішніми факторами виробництва, так і за рахунок активного впливу на зовнішнє середовище підприємства. Названі умови загострюють існуюче протиріччя у практиці діяльності господарських суб'єктів, яке полягає у наступному.

Вимога реалізації стратегічних інтересів підприємства (здатності виконувати завдання ефективного функціонування й розвитку) як за рахунок власних ресурсів підприємства, так і шляхом активного впливу на суб'єктів зовнішнього середовища (активна адаптація) на основі ефективних партнерських відносин та ділового співробітництва підприємства як засобу його активної адаптації до невизначеності зовнішнього середовища за рахунок підвищення конкурентоспроможності організації й «стратегічної рухливості» (уміння виявити в невизначеності неефективність ринку й сприятливі можливості, які потрібно швидко й рішуче використовувати) – з одного боку й існуючою практикою реалізації стратегічних інтересів підприємства за рахунок власних ресурсів підприємства (пасивна адаптація до зміни умов зовнішнього середовища) з іншого боку.

Наявність цього протиріччя актуалізує вирішення практичної проблеми управління балансом стратегічних інтересів між підприємством та суб'єктами зовнішнього середовища, з якими воно взаємодіє, шляхом активного впливу підприємства в умовах посилення інтеграційних процесів та зростання активності суб'єктів. Питанням стратегічного менеджменту підприємства в

аспекті дослідження впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства присвячено багато наукових праць, але у них досліджуються лише окремі аспекти цього багатогранного явища: у працях таких вчених, як Ансофф І. [1], Амоша А., Бобіна М. [2], Гаррет Б. [3], Герасимчук В. [4], Горбатов В. [5], Іванов Ю. [6], Каїра З. [7], Кардаш В. [8], Карделл С. [9], Кизим М. [10], Мартиненко М. [11], Наливайко О. [12], Пономаренко В. [13], Прахалад К. [15], Пушкар О. [14], Сухоруков А. [16], Уелборн Р. [17], Форрестер Дж. Г. [18], Хемел Г. [15], Шевченко Л. досліджуються різні форми, у яких реалізується стратегічне співробітництво між фірмами; у працях Андерсена К., Бауерсокса Д. [20], Бобрової І. [21], Гордона Я. [22], Дорсі В. [23], Журавльова А. [24], Крикавського Є. [25], Хігінса Р. [26], Ястремської О. [27; 13] досліджується форми партнерства в логістичних ланцюгах, у взаєминах зі споживачами, інвесторами, органами державної влади та персоналом.

Але недостатньо розглянутими залишаються питання здійснення управління стратегічною взаємодією підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища на системних засадах; врахування активності суб'єктів зовнішнього середовища, що обумовлена різною спрямованістю їх інтересів, при розробці стратегій партнерської взаємодії підприємства із постачальниками, споживачами, конкурентами та органами державної влади. Крім того, існуюче науково-методичне забезпечення процесів взаємодії підприємства з зовнішнім середовищем недостатньо враховують принципи синергії, рефлексії та відмінностей суб'єктів взаємодії; не передбачений взаємозв'язок зі зміною парадигми взаємодії суб'єктів господарювання «від конкуренції – до співпраці»; моніторинг бізнес-ландшафту підприємства та активний вплив

© Л.Г. Шемаєва, 2008

підприємства на певних суб'єктів зовнішнього оточення здійснюється традиційними методами без врахування уявлень та особливостей інших суб'єктів зовнішнього середовища.

Вказані особливості вимагають нагального врахування та вирішення. Це дозволяє говорити про наукову доцільність і практичну корисність постановки і вирішення наступної актуальної наукової проблеми розробки концептуальних та науково-методологічних основ управління взаємодією підприємства із зовнішнім середовищем для реалізації стратегічних інтересів підприємства шляхом активного впливу в умовах посилення інтеграційних процесів та зростання активності суб'єктів взаємодії.

Метою статті є розкриття змісту поняття «управління стратегічною взаємодією підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища», визначення системи принципів, які характеризують функціональну і предметну спрямованість управління стратегічною взаємодією підприємства

із суб'єктами зовнішнього середовища, а також обґрунтування підходів до розробки технології управління стратегічною взаємодією підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища.

Здійснення стратегічного розвитку підприємства за рахунок встановлення співробітництва та партнерських відносин з суб'єктами зовнішнього середовища, процеси встановлення цих відносин стають об'єктом стратегічного управління та потребують відповідного визначення.

Стратегічна взаємодія підприємства з зовнішнім середовищем як спосіб реалізації стратегічних інтересів підприємства в умовах невизначеності зовнішнього середовища містить в собі протиріччя економічних інтересів суб'єктів взаємодії, що потребують узгодження та управління цим процесом. Схема поняття “управління стратегічною взаємодією підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища”, яке відображає його сутність, запропонована на рис.1.

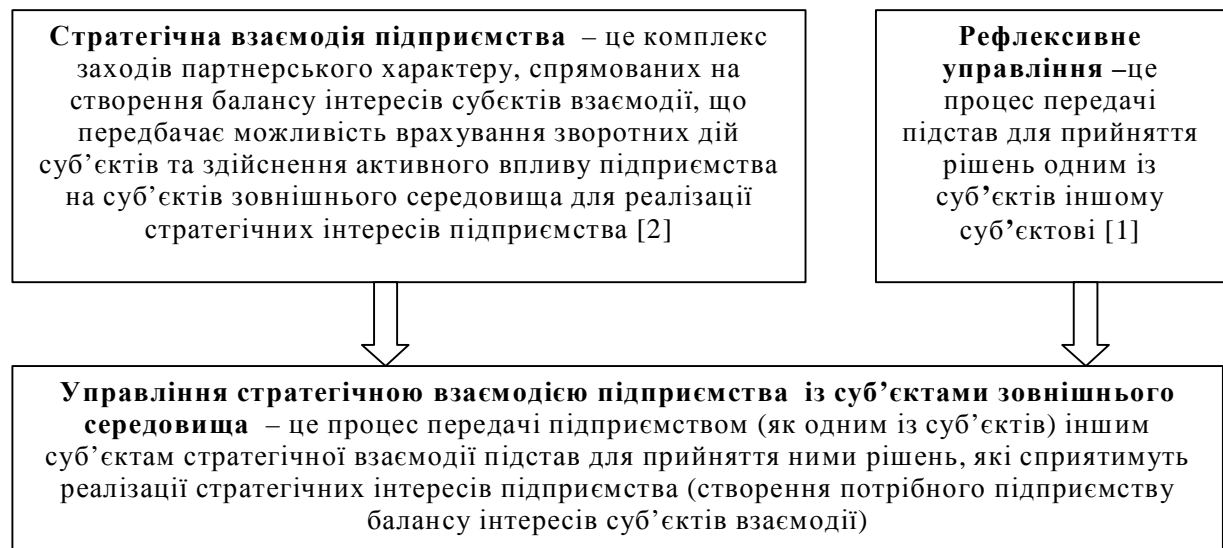

Рис. 1. Схема поняття “управління стратегічною взаємодією підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища”

Управління стратегічною взаємодією підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища у перехідній економіці повинно базуватися на системі таких принципів, до ідентифікації яких необхідно підійти із загальносистемної позиції (принцип

з'єднаності, принцип об'єднаності, принцип неупорядкованої множини; принцип варіативності, принцип іррегуляції, принцип неоднозначної обумовленості, принцип різноспрямованої активності, принцип конструктивного хаосу (або про-

міжного порядку), принцип синергізму), що дозволяє визначити особливості міжсистемної взаємодії і з управлінської позиції (принцип рефлексії, принцип самоорганізації, принцип обмеженої раціональності, принцип самовизначення, принцип компромісу, принцип “Золотої середини”, принцип взаємної довіри, принцип вирішення конфліктів, принцип лідерства, принцип гнучкості, принцип культурних відмінностей, принцип верифікованості, диверсифікації, принцип активної безупинної адаптації, принцип когнітивності, принцип поліваріантності, принцип суб’єктності, принцип коєволюції, принцип самонезавершеності, принцип діагональності результату), що характеризує функціональну і предметну спрямованість управління стратегічною взаємодією суб’єктів.

Ця система принципів є складовою частиною теоретичних основ управління стратегічного управління стратегічною взаємодією підприємства з суб’єктами зовнішнього середовища та дозволяє синтезувати методи, моделі й інструменти цього управління.

Технологія управління стратегічною взаємодією підприємства із суб’єктами зовнішнього середовища розуміється як система знань про методи та способи збору, передачі, обробки інформації, прийняття стратегічних рішень, а також контролю за їх виконанням (рис.2). Вона припускає здійснення комплексу взаємопов’язаних дій з: оцінки характеру взаємодії підприємства і суб’єктів зовнішнього середовища в контексті використання виявлених в результаті стратегічного моніторингу сприятливих для підприємства можливостей; прогнозування та оцінки тенденцій саморозвитку взаємин; формування, у разі необхідності, сценарію зміни характеру взаємодії у напрямі встановлення компромісу та співробітництва з метою реалізації інтересів підприємства; реалізації сценарію; контролю, аналізу і регулюванню планів реалізації сценарію (рис. 2).

Весь комплекс задач прогнозування стратегічної взаємодії як функції управління розбивається за їх характером на прямі

– з цільовою спрямованістю пошукового прогнозування, і на зворотні – з цільовою спрямованістю нормативного прогнозування. Цей підхід дозволяє при розробці сценарію управління взаємодією суб’єктів не тільки пасивно стежити за можливим саморозвитком ситуації від дійсного до майбутнього, а й найголовніше – активно формувати її бажаний стан в протилежному напрямку – від майбутнього до дійсного. Цим створюються реальні передумови для цілеспрямованого формування можливих альтернатив у рамках обраних стратегій взаємодії, що забезпечують досягнення цільових орієнтирів діяльності підприємства. Крім того, при такому підході підприємство буде орієнтуватися не на сформовану ситуацію сьогодення, а на ті умови, які ще тільки мають скластися у майбутньому і обирати сьгоднішні рішення, виходячи з майбутнього стану зовнішнього оточення.

Отже, управління балансом стратегічних інтересів між підприємством та суб’єктами зовнішнього середовища, з якими воно взаємодіє, в умовах посилення інтеграційних процесів та зростання активності суб’єктів, можливо здійснювати шляхом активного впливу на суб’єктів взаємодії.

Управління стратегічною взаємодією підприємства із суб’єктами зовнішнього середовища можливо розглядати як процес передачі підприємством (як одним із суб’єктів) іншим суб’єктам стратегічної взаємодії підстав для прийняття ними рішень, які сприятимуть реалізації стратегічних інтересів підприємства (створення потрібного підприємству балансу інтересів суб’єктів взаємодії).

Управління стратегічною взаємодією підприємства з суб’єктами зовнішнього середовища у перехідній економіці повинно базуватися на системі принципів, до ідентифікації яких необхідно підійти із загальносистемної позиції, що дозволяє визначити особливості міжсистемної взаємодії і з управлінської позиції, що характеризує функціональну і предметну спрямованість управління стратегічною взаємодією суб’єктів.

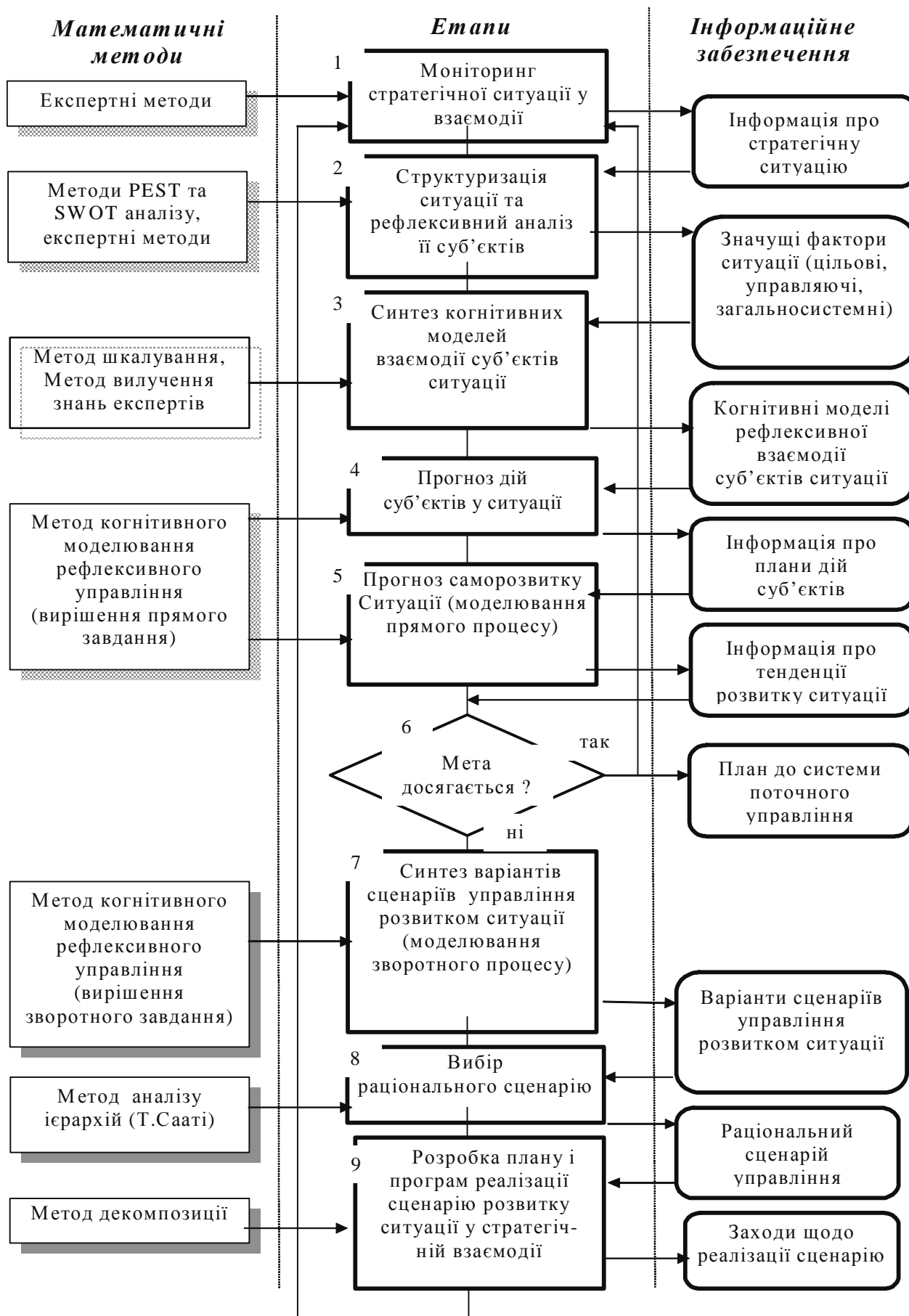

Рис. 2. Технологічна схема управління стратегічною взаємодією підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища

Ця система принципів є складовою частиною теоретичних основ управління стратегічного управління стратегічною взаємодією підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища та дозволяє синтезувати методи, моделі й інструменти цього управління.

Технологія управління стратегічною взаємодією підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища припускає здійснення комплексу взаємопов'язаних дій: оцінки характеру взаємодії підприємства і суб'єктів зовнішнього середовища в контексті використання виявлених в результаті стратегічного моніторингу сприятливих для підприємства можливостей; прогнозування та оцінки тенденцій саморозвитку взаємин; формування, у разі необхідності, сценарію зміни характеру взаємодії у напрямі встановлення компромісу та співробітництва з метою реалізації інтересів підприємства; реалізації сценарію; контролю, аналізу і регулюванню планів реалізації сценарію.

Напрямом подальших досліджень у цьому напрямку є розробка науково-методичного інструментарію для вирішення завдань, що стоять на кожному етапі технології.

Література

1. Ансофф И. Стратегическое управление. Сокр. пер.с англ. – М.: Экономика, 1989. – 520 с.
2. Бобина М. Стратегические альянсы в глобальной экономике // Мировая экономика и международные отношения. 2001. – № 11. – С. 106-109.
3. Гаррет Б., Дюссож П. Стратегические альянсы: Пер. с англ. – М.: ИНФРА – М, 2002. – С. 51.
4. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством. – К.: КНЕУ, 2000. – 360с.
5. Горбатов В. М. Интегрированные структуры бизнеса в мировой экономике: Монография. – Х.: ИД «ИНЖЕК», 2005. – 167 с.
6. Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночных отношений: Монография. – Х.: РИО ХГЭУ, 1997. – 248 с.
7. Каїра З. С., Омельянчук А. І., Іванова О. В. Стратегічні альянси: / З. С. Каїра, А. І. Омельянчук, О. В. Іванова – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 204 с.
8. Кардаш В. А. Системная диалектика экономических отношений // Экономический вестник Ростовского государственного университета. 2004. – Т.2. – № 3.
9. Карделл С. Стратегическое сотрудничество: Креативный бизнес-курс / С. Карделл. ; Пер. с англ. К.Ткаченко. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 256 с.
10. Кизим Н. А. Концентрация и интеграция капитала. – Х.: Бизнес Информ, 2000. – 140 с.
11. Мартиненко М. М., Ігнат'єва І. А. Стратегічний менеджмент. – К.: Каравела, 2006. – 320 с.
12. Наливайко А. П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку: Монографія. – К.: КНЕУ, 2001. – 227 с.
13. Пономаренко В. С., Ястремская Е. Н., Лужковский В. М. Механизм управления предприятием: стратегический аспект. – Харьков: Изд. ХГЭУ, 2002. – 252 с.
14. Пушкарь А. И. Стратегические группы предприятий: концепция, методология, управление. Научное издание / А. И. Пушкарь, Ю. В. Жуков, А. А. Пилипенко. – Харьков: Кроссрод, 2006. – 440 с.
15. Хэмел Г., Прахалад К., Томас Г., О'Нил Д. Стратегическая гибкость / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2005. – 384 с.
16. Сухоруков А. І. Економіка та організація інноваційної діяльності. Науковонавчальне видання. – К.: Інститут муніципального менеджменту та бізнесу, 2001. – С.23-24.
17. Уэлборн Р. Деловые партнерства: Как преуспеть в совместном бизнесе / Р. Уэлборн, В. Кастен; [Пер. с англ. К. Н. Кашолкин. – М.: ООО «Вершина», 2004. – 336 с.
18. Форрестер Дж. Мировая динамика. – М.: Наука, 1978. – 167 с.
19. Шевченко Л. С. Конкурентное управление. – Харьков: Эспада, 2004. – 520 с.

20. Бауэрсокс Д., Класс Д. Логистика. Интегрированная цепь поставок. – М.: ЗАО Олимп-бизнес, 2001.

21. Боброва И. И. Черный PR? Белый GR! Цветной IR.): менеджмент информационной культуры / И. Боброва, В. Зимин. – М.: Вершина, 2006. – 464 с.

22. Гордон Я. Маркетинг партнерских отношений / Пер. с англ. ; [Под ред. О. А. Третьяк. – СПб: Питер, 2001. – 384 с.

23. Дорси В. Анатомия биржевого рынка. Методы оценки уверенности и ожиданий трейдеров и рыночных тенденций. – СПб.: Питер, 2005. – 400 с.

24. Журавлёв А. Л. Психология управленческого взаимодействия (теоретические и прикладные проблемы). – М.: Изд-во “институт психологии РАН”, 2004. – 476 с.

25. Крикавський Є.В. Основи теорії логістичного управління / Матер. VII Міжнар. Науково-практ. Конф. «Теорія і практика управління організацією з погляду тисячоліть» Київ, 24-26 травня 2001р. – К.: Політехніка, 2001. – С.135-137.

26. Хиггинс Р. Отношения с инвесторами: передовой опыт. Пути создания акционерной стоимости / Р. Хиггинс; Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 219 с.

27. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади: Монографія. – 2-ге вид. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. – 488 с.

Статья поступила в редакцию 25.01.2008

М.В. МІНЬКОВСЬКА, *к.е.н., доцент*,
Донецький національний технічний університет

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Проблеми захисту інформаційних потоків підприємства стає все більш актуальними в умовах розвитку ринкових відносин як в Україні, так і в зовнішньоекономічному середовищі. Цією проблемою займалися В.І.Головко, А.В.Мінченко, В.М. Шаманська[1], К.А.Кірсанова, А.В. Малявіна[3] та інші. В даній роботі розглядаються основні задачі, що мають бути вирішені при забезпеченні інформаційної безпеки. Інформаційна підсистема у механізмі управління промислового підприємства відіграє значну роль, тому що впливає на швидкість передачі інформації між внутрішнім та зовнішнім середовищем. Інформаційне забезпечення є складовою частиною функціонально-цільового блоку фінансово-економічного механізму підприємства.

Інформація має велике значення як для внутрішніх користувачів – керівників, управлінського персоналу, менеджерів, працівників підприємства, так і для зовнішніх – засновників підприємства, органів державного контролю, виконавчої влади,

інвесторів, банківських та кредитних установ, конкурентів. Тобто інформація передається між суб'єктами як на мікрорівні, так і на макрорівні, тому інформаційна безпека повинна забезпечуватися на кожному з цих рівнів.

Технічний захист інформації представляє собою комплекс заходів, які спрямовуються на запобігання відтоку і блокування інформації, та залежить від фінансових можливостей та кадрової політики підприємства.

Згідно з ст. 7 Закону України № 80/94 від 5 липня 1994 року «Про захист інформації в автоматизованих системах», підприємство на мікрорівні повинно забезпечити захист інформації на базі виконання низки умов:

– дотримання суб'єктами правових відносин норм, вимог та правил організаційного і технічного характеру щодо захисту опрацьованої інформації;

– використання засобів обчислювальної техніки, правил захисту (ПЗ) засобів

© М.В. Міньковська, 2008